

OPPLAND
fylkeskommune

Regional planstrategi 2016–2020

– *Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid*

Fylkesordfører
Even Aleksander Hagen

Kjære opplending!

Vår visjon er et klimanøytralt Oppland med bærekraftig verdiskaping og velferd. Det skal sikre at våre barn og barnebarn har nok og sikker mat på bordet, ren luft å puste i, grønne skoger og et klima som ikke skaper ødeleggelser og skader.

Klimabevissthet skal være gjennomgående for alle sektorer i Oppland. Slik må vi alle tenke og handle for å nå målet vårt om ei trygg framtid.

I den regionale planstrategien peker vi på kompetanse, næringsutvikling og samferdsel som våre satsingsområder.

God klimapolitikk og god næringspolitikk henger sammen. Klimautfordringene er ikke bare begrensende, men gir også store muligheter. Vi skal fortsatt drive en offensiv næringspolitikk. Nye framtidsretta jobber er viktig for å finansiere velferdssamfunnet vårt. Sammen skal vi utvikle ny teknologi, forbedre ressursutnyttelsen og skape flere grønne arbeidsplasser.

Fylkeskommunen skal også ta sin del av ansvaret. Vi skal være pådrivere for miljøvennlig transport på veg og bane. Spre kunnskap om bærekraftige løsninger. Og utdanne innovative og kreative ressurspersoner som kan bidra til et grønt skifte.

Oppland skal være raust og mangfoldig. Vi skal jobbe for et enda mer inkluderende fylke i framtida. Hos oss er alle velkomne.

Den regionale planstrategien er grunnlaget for jobben vi skal gjøre sammen. Ambisjonene er vedtatt og verktøykassa fylles opp. Vi er derfor godt på veg inn i ei grønn framtid.

Fylkesordfører
Even Aleksander Hagen

Innhold

1. Innledning	06
1.1 Bakgrunn	07
1.1.1 Fylkeskommunen som regional utviklingsaktør	07
1.1.2 Kommune- og regionreform	07
1.2 Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging ..	08
1.3 Oppland fylkeskommunes forventninger til Fylkesmannen og stat/regjering	09
2. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid	11
2.1 Oppland i omstilling	11
2.2 Internasjonale og nasjonale trender påvirker Oppland	14
2.2.1 Befolkningsutvikling	14
2.2.2 Framtidas arbeidsmarked	16
2.2.3 Konsekvenser av klimaendringene	17
3. Utviklingstrekk i opplandssamfunnet	19
3.1 Befolkningsutvikling og bosettingsmønster	19
3.2 Næringsliv og verdiskaping	21
3.3 Kompetanse	22
3.4 Natur- og kulturverdier	24
3.5 Samferdsel	25
3.6 Klima og miljø	26
3.7 Befolkningens trivsel, helse og livsstil	26
4. Prioriterte politikkområder for utvikling av Oppland	29
4.1 Ei grønn framtid for Oppland	29
4.1.1 Næringsutvikling	30
4.1.2 Kompetanse	33
4.1.3 Samferdsel	36
4.2 Planarbeid i perioden	40
4.2.1 Prioriterte nye regionale planer	40
4.2.2 Rullering av planer	42
4.2.3 Status gjeldende planer og strategier	43

1. Innledning

I tråd med Plan og bygningsloven er *Regional planstrategi 2016–2020* – *Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid*, utarbeidet.

Formålet med den regionale planstrategien er å beskrive de viktigste utviklings-trekkene, utfordringene og mulighetene i fylket. På bakgrunn av dette skal fylkeskommunen prioritere viktige politikkområder og beslutte videre politikkutvikling og planarbeid de fire kommende årene. Utarbeidelsen skal skje i samspill mellom fylkeskommunen, kommuner, statlige aktører og andre relevante samarbeids-partnere.

Oppland har mange muligheter. Fylket har et godt grunnlag for å videreutvikle ressursene og utvikle et grønt næringsliv. Vi har et sterkt internasjonalt industri-miljø, et reiseliv i vekst og natur og kulturkvaliteter som gir godt grunnlag for videreutvikling innen opplevelsesbasert reiseliv.

De største utfordringene Oppland har er demografi (befolkningssammensetning), kompetanse og næringsutvikling.

Den overordnede ambisjonen er å gripe de mulighetene Oppland har i ei grønn framtid. På bakgrunn av dette og ikke minst behovet for langsiktig arbeid er det valgt ut tre politikkområder:

Utvalgte politikkområder:

- Næringsliv
- Kompetanse
- Samferdsel

Det er viktig at vi utvikler god kompetanse og et samfunn som evner å håndtere omstilling. Vi trenger gode samarbeidsarenaer for FoU-miljø, næringsliv og offentlige aktører. En framtidsrettet og miljøvennlig infrastruktur er viktig for utviklingen i fylket.

1.1 Bakgrunn

Fylkeskommunen er, som øverste planmyndighet i fylket, ansvarlig for å utarbeide Regional planstrategi. Dette er det eneste lovpålagte plandokumentet fylket har.

Regional planlegging skal gjenspeile befolkningens og brukernes faktiske interesser og behov. Det legges vekt på å oppnå enighet regionalt. I godkjenningsbehandlingen av regional planstrategi sentralt, skal regjeringen ta stilling til de regionale helhetsløsningene og avklare eventuelle spørsmål det er ulike syn på i fylket.

Nasjonale myndigheter har understreket behovet for å ha et kunnskapsgrunnlag. Det er derfor utarbeidet et bredt statistikkgrunnlag.

Planstrategien er utarbeidet på bakgrunn av tall fra Fylkesstatistikk 2015, folkehelse og levekårsundersøkelsen for Oppland 2014, Handelsanalysen for 2014, Boligutredningen 2014 og prosesser i tilknytning til utarbeidelse av planstrategien. Premisser for arbeidet, blant annet nasjonale forventninger, internasjonale og nasjonale trender drøftes innledningsvis. Deretter løftes viktige utviklingstrekk fra fylkesstatikken frem og vurderes. Ut fra dette defineres politikkområdene og prioriteringer i perioden. Tallmateriale og statistikk er hentet fra NAV, SSB og andre kilder som er oppgitt i Fylkesstatistikk 2015.

1.1.1 Fylkeskommunen som regional utviklingsaktør

Fylkeskommunene har sammen med andre aktører i fylket, hovedansvaret for regional utvikling. I stortingsmeldingen om kommunereformen (St.meld.14 2014-2015) drøftes fylkeskommunens tre ulike roller som myndighetsutøver, tjenesteprodusent og samfunnsutvikler.

Videreutvikling av samfunnsutviklerrollen framheves som det viktigste for det regionale folkevalgte nivået i tiden som kommer. Dette er også påpekt i plan- og bygningsloven (§ 7-1), hvor alle fylkeskommuner er pålagt å konkretisere hvordan samfunnsutviklerrollen skal fylles gjennom en regional planstrategi. Rollen som regional samfunnsutviklingsaktør handler om å gi strategisk retning, mobilisere aktører og samordne ressurser for å nå vedtatte målsetninger for fylket.

1.1.2 Kommune- og regionreform

Nasjonalt pågår det en prosess hvor man ser på endret fylkesinndeling, samtidig som enkelte kommuner i Oppland vurderer sammenslåing. I regionreformprosessen er målet vedtak i fylkestingene desember 2016.

Regjeringen tar sikte på å legge frem forslag til ny kommunestruktur og regionstruktur for Stortinget våren 2017. Eventuelle sammenslåinger som blir vedtatt av Stortinget, vil tre i kraft 1. januar 2020 og først berøre neste generasjons planstrategi.

1.2 Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

I forbindelse med utarbeidelse av regionale og kommunale planstrategier, utarbeider regjeringen hvert fjerde år nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Dette er et tverrdepartementalt dokument som samordner forventninger fra nasjonalt nivå. De nasjonale forventningene er ivaretatt gjennom de prioriterte politikkområdene i planstrategien.

De nasjonale forventningene er relatert til følgende tema:

- Gode og effektive planprosesser
 - Enklere regelverk og bedre samarbeid
 - Målrettet planlegging
 - Økt bruk av IKT i planlegging
 - Mer kunnskapsbasert planlegging
- Bærekraftig areal- og samfunnsutvikling
 - Et klimavennlig og sikkert samfunn
 - Aktiv forvaltning av natur og kulturverdiene
 - Framtidsrettet næringsutvikling, innovasjon og kompetanse
- Attraktive og klimavennlige by- og tettstedsområder
 - Samordnet bolig, areal- og transportplanlegging
 - Et framtidsrettet og miljøvennlig transportsystem
 - Levende by- og tettstedssentre
 - Helse og trivsel

Badedammen på Lillehammer, foto Jørgen Skaug

1.3 Oppland fylkeskommunes forventninger til Fylkesmannen og stat/regjering

Det nasjonale forventningsbrevet og Fylkesmannens forventningsbrev er begge viktige innspill til og dels føringer for det regionale planstrategiarbeidet i Oppland. All den tid både utarbeidelse og oppfølging av den regionale planstrategien skal baseres på et likeverdig og tillitsfullt samarbeid mellom stat og fylke, vil Oppland fylkesting melde noen forventninger tilbake til Fylkesmannen og staten/regjeringen.

Vi forventer en rask godkjenningsprosess der alle relevante departementer deltar og samordnet forplikter seg og sine regionale organer til å aktivt bidra til implementeringen av den regionale planstrategien.

Vi forventer at Fylkesmannen og staten/regjeringen særlig legger merke til at Oppland fylkesting vil prioritere følgende planer i denne valgperioden:

Prioriterte planer i valgperioden:

- Regional plan for kompetanse
- Regional plan verdiskaping
- Regional plan for samferdsel

2. Mulighetenes Oppland i ei grønn framtid

2.1 Oppland i omstilling

Oppland skal være ledende på vegen mot ei grønn framtid. FNs klimapanel har understreket hvor alvorlig klimautfordringene er, og en oppvarming på mer enn to grader vil utløse uønskede endringer i klima. Norge har undertegnet en avtale som innebærer at vi skal være klimanøytrale innen 2050.

Oppland har naturgitte forutsetninger for å bidra til en raskere overgang til et klimanøytralt samfunn, og det er allerede igangsatt flere gode tiltak. Vi har mange av løsningene på de globale klimautfordringene, og vi har muligheten til å utvikle grønne arbeidsplasser. For å klare dette må samfunnsutviklingen skje i et grønt perspektiv som innebærer omstilling til et klimanøytralsamfunn. Det grønne skiftet handler om at klima skal være gjennomgående for alle sektorer i fylket vårt.

Oppland må i større grad bidra til å løse utfordringene Norge står overfor. Vi må selv definere ambisjonsnivået for å sikre at vi får den utviklingen vi ønsker. Utviklingsarbeid krever samarbeid mellom mange aktører i fylket, nabofylker samt nasjonale og internasjonale aktører.

For å imøtekomme de utfordringer og muligheter fylket har vil vi gjennom følgende overordnede langsiktige målsettinger mot 2030:

Våre målsettinger frem mot 2030:

- Oppland skal være klimanøytralt innen 2025.
- Øke grønn og bærekraftig verdiskaping basert på våre naturgitte fortrinn.
- En bærekraftig velferd og lokal trivsel.

Internasjonale og nasjonale endringer

Oppland må også forholde seg til internasjonale og nasjonale endringer som demografiske utfordringer, endringer i næringsliv og arbeidsmarked og klima-utfordringene.

Sentralisering er en internasjonal og nasjonal trend som også er merkbar i fylket. Stadig flere bosetter seg i byer og tettsteder. Dette får konsekvenser for både offentlig og privat tjenestetilbud.

Den teknologiske utviklingen går stadig raskere og vil medføre store endringer i arbeidslivet. Tilgang på relevant kompetanse i tråd med teknologiutviklingen vil være viktig for Oppland hvis vi skal utnytte de muligheter som en ny teknologisk hverdag gir.

Endringer i næringslivet

Vi må skape flere arbeidsplasser, spesielt i privat sektor. Etterspørselen etter tradisjonell arbeidskraft vil bli redusert i takt med den teknologiske utviklingen. Dette antas i særlig grad å ville gjelde for lavt og middels utdannet arbeidskraft. Behovet for høy kompetanse og spisskompetanse vil øke. Vi vil se en utvikling mot et mer kunnskapsdrevet næringsliv. Samtidig kan ny teknologi legge grunnlag for nye og desentraliserte arbeidsplasser, der arbeidskraft med ulikt utdanningsnivå vil være nødvendig.

Oppland har et tradisjonelt næringsliv som ikke i den grad er avhengig av teknologi. Samtidig har fylket en høy andel innbyggere med lav utdanning. Dette kan gi oss store utfordringer på lengre sikt. For Oppland er det nødvendig å se på hvilke konsekvenser teknologiutviklingen får for balansen mellom fagutdanning og automatisering, siden yrker med behov for denne kompetanse kan automatiseres bort.

Videre viser rapporter fra OECD at 60 prosent av de yrker dagens barn og unge vil rekrutteres til ikke finnes i dag. Mye vil derfor avhenge av at vi har et samfunn som er i stand til å håndtere omstilling på en god måte.

Den gjennomsnittlige arbeidsproduktiviteten i Oppland (verdiskaping per ansatt) er omtrent 80 prosent av landsgjennomsnittet. Dagens skatte- og overføringsordninger utjevner store deler av disse inntektsforskjellene. Statens oljeinntekter forventes å flate ut eller bli redusert de kommende årene, samtidig må vi regne med økt ressursbehov for å opprettholde dagens velferdsnivå. Det stiller større krav til verdiskaping og ressursutnyttelse. Dagens nasjonale økonomiske situasjon har ført til at næringslivet i Oppland har en bedret situasjon. Det gir nye muligheter for økt verdiskaping.

Naturgitte fortrinn

Vi har sterke landbruks- og skogbruksmiljøer i hele fylket som er et godt utgangspunkt for utvikling av nye grønne næringer og for omstilling av etablerte, spesielt med tanke på bioøkonomi knytta til hage-, jord- og skogbruk. Bioøkonomi er et eksempel der Oppland sammen med Hedmark har naturgitte fortrinn. Vi er Norges største skogfylker. Alt som kan lages av olje kan også lages av skog og trevirke. Det setter oss i stand til å øke verdiskapingen og å bidra nasjonalt.

Den relativt lave verdiskapingen per sysselsatt og per innbygger i Oppland antas først og fremst å ha sammenheng med næringsstrukturen i fylket. Det er også i analyser vist at fylket har utfordringer med det som kalles konkurransekomponenten. Det betyr at vi taper markedsandeler sett i forhold til nasjonal endringstakt innenfor næringer hvor vi har samme forutsetninger for å konkurrere. Det er derfor viktig å se på de fortrinn vi har knyttet til videreutvikling av næringslivet og behov for relevant kompetanse. Vi må rette oppmerksomheten mot utvikling av kompetansemiljøer innen grønne næringer, gründere, vekst i eksisterende bedrifter, etablering av klynger og reiseliv. Vi må også sørge for bærekraftig utdanning og omstillingskompetanse i hele utdanningsløpet.

Sammensatt fylke

Fylket er sammensatt og ulike regioner har forskjellige fortrinn. I Planarbeidet må man lage ulike mål og strategier for å møte de realitetene og fremme de fortrinn vi ser i ulike deler av fylket. Når vi styrker de ulike delene av fylket gjennom sine fortrinn vil det gi gjensidig positive effekter for de ulike regionene.

Å arbeide for en sterk bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Mjøsa i samarbeid med Hedmark er viktig. Her er det nødvendig med god, miljøvennlig og effektiv infrastruktur og utvikling av digitale verktøy som bygger opp om regionforstørringen. Vi må planlegge for å gjøre Innlandet til en sterk motor som kan avlaste, og være en samarbeidspartner for Osloområdet med tanke på teknologi, kompetanseutvikling, sentralisering og bosetting. Samtidig er det viktig for Mjøsregionen med et sterkt omland. For hver en arbeidsplass som blir etablert i Oppland, vil det styrke fylket som helhet.

2.2 Internasjonale og nasjonale trender påvirker Oppland

De store utfordringene globalt sett er klimaendringer, terrortrusler og konflikter, migrasjon og befolkningssammensetning, med de økonomiske utfordringer som følger av dette. Oppland blir også påvirket av og må ta hensyn til disse trendene i sin langsiktige planlegging.

Siden sommeren 2014 har norsk økonomi vært inne i en klar konjunkturedgang. Den økonomiske veksten har vært svak og arbeidsledigheten har nådd høyder vi ikke har sett på ti år. Det store fallet i oljeprisen og lavere investeringer i petroleumsnæringen er vesentlige faktorer bak utviklingen. Aktiviteten i næringer knyttet til petroleumsnæringen har den senere tid falt, og nedgangen ser nå ut til å spre seg til næringer som ikke direkte er knyttet til oljevirkksomheten. De negative impulsene fra petroleumsvirksomheten motvirkes gjennom mange kanaler. Lavere renter, svakere vekstutsikter og fallet i oljeprisen har ført til at krona har svekket seg betydelig. Dermed har økt eksport og reduserte importandeler dempet nedgangen i veksten (SSB 2016).

2.2.1 Befolkningsutvikling

Den langsiktige befolkningsutviklingen kan beskrives med begrepet *den demografiske overgang*.¹ Alle land i Nord-Europa er ferdige med den demografiske overgangen og befinner seg i fase fire. Landene i Sør-Europa har begynt på overgangen, men har ikke kommet like langt.

En unngåelig konsekvens av den demografiske overgangen er at verdensbefolkningen blir eldre. Andelen av befolkningen som er over 65 år vokser. Denne prosessen har pågått lenge i Norge og andre vestlige land, men den kommer nå for fullt også i land i sør. I 2050 vil andelen eldre være langt høyere enn i dag.

Mens det i 1950 var vel åtte prosent som var 67 år og over i Norge, er dagens andel 14 prosent. Fra 2015 (når sekståtterne blir 69 og de store etterkrigskullene blir pensjonister) vil denne andelen øke ytterligere, til 17 prosent i 2030 og 21 prosent i 2050.

Andelen barn og unge under 15 år vil fortsatt synke, til om lag 17 prosent i 2050. Dette skyldes bare delvis det faktum at vi blir eldre. Vel så viktig er de lave fødselstallene, som betyr at det blir færre i de yngre årsklassene.

¹ Med dette menes overgangen fra høye til lave døds- og fødselsrater – en overgang som kan deles inn i fire faser:

- I første fase er både fødsels- og dødsratene høye, og befolkningsveksten er derfor lav.
- I andre fase synker dødsraten, mens fødselsraten fortsatt er høy. Dette gir høy befolkningsvekst.
- I tredje fase synker også fødselsraten, slik at befolkningsveksten etter hvert vil avta.
- I fjerde fase er både fødsels- og dødsraten kommet ned på et lavt nivå, og befolkningsveksten blir igjen lav.

Begrepet demografisk overgang er et nyttig redskap for å kunne beskrive hva som faktisk har skjedd i ulike deler av verden.

Innvandring

De siste årene har 75 prosent av befolkningsveksten i Norge vært innvandring. Nasjonalt forventes det befolkningsvekst framover og en betydelig del av denne veksten vil trolig også komme som følge av innvandring. Familiegjenforening og flukt var lenge de vanligste innvandringsgrunnene. Arbeid er nå viktigste innvandringsgrunn og utgjør nå den største gruppen (43 prosent i 2014). Sju av ti arbeidsinnvandrere kom fra de nye EU-landene. Innvandrerbefolkningen kan være et viktig bidrag til den yrkesaktive delen av befolkningen siden de færreste som kommer til landet er over 67 år.

Verden har ikke opplevd en lignende flyktningkatastrofe siden andre verdenskrig. Som følge av dette har også flyktningstrømmen til Norge økt, og Norges internasjonale forpliktelser innebærer å ta imot dem som er utsatt for forfølgelse i sine hjemland. I 2015 har det kommet totalt 31 000 asylsøkere til landet. I 2016 har kommunene i Oppland vedtatt å bosette 617 personer. Den videre utviklingen er svært usikker.

2.2.2 Framtidas arbeidsmarked

En rekke forskningsrapporter peker på at verden står overfor et stort teknologigjennombrudd. Arbeidslivet framover vil i økende grad bli preget av digitalisering og automatisering. Mennesker, prosesser og fysiske omgivelser kan samhandle på helt nye måter. Dette gir store muligheter for innovasjon og jobbskaping. Denne utviklingen kan forandre mange sektorer i nærings- og arbeidslivet som helse, samferdsel, energiproduksjon, industri, varehandel og tjenesteyting.

Toneangivende forskermiljøer peker på at samfunnet kan stå overfor et veiskille. Utviklingen kan, for første gang i menneskets historie, føre til at det blir borte flere jobber enn det skapes. Dette gjelder særlig i de yrkene hvor det kreves lav kompetanse. For Norge kan denne utviklingen også gi store muligheter, forutsatt at vi er raske til å ta i bruk ny teknologi.

I Norge er det en godt utdannet befolkning som har høy yrkesdeltagelse. Med ny teknologisk utvikling kan det eksempelvis bli lønnsomt å hente tilbake produksjon som tidligere ble flyttet ut fra landet grunnet det høye kostnadsnivået. Samtidig kan den teknologiske utviklingen føre til et

mer todelt arbeidsmarked, siden mange yrker automatiseres bort i et høyt tempo. Denne utviklingen ser vi i flere land. Personer med høy kompetanse er ettertraktet, men personer med lav kompetanse faller ut av arbeidsmarkedet. Dette gir store utfordringer blant annet for unge som står utenfor arbeidsmarkedet og innvandrergupper.

Delingsøkonomi

Delingsøkonomi er et system for deling av menneskelige og fysiske ressurser. Ved å dele boliger, biler og arbeidskraft er det mulig å utnytte samfunnets brukte ressurser på en mer effektiv måte. Felles for ressursene i delingsøkonomien er at de er tilrettelagt på digitale plattformer. Utfordringer er at dette ikke er regulert av lover og regler og utfordrer eksisterende næringer som taxi- og hotellnæringen. Selv om man ønsker dynamiske markeder i utvikling er det en utfordring å finne en god balanse mellom en mer effektiv utnyttelse av ressurser og bevare et godt arbeidsliv med tanke på skatt, arbeidsforhold og ansvar.

2.2.3 Konsekvenser av klimaendringene

Klimaet på jordkloden er i endring. Som følge av global oppvarming vil klimaendringene gi oss utfordringer som vi må forberede oss på og tilpasse oss til.

For Norges del vil det i hovedsak bety høyere gjennomsnittstemperaturer, mer nedbør og mer ekstremvær. Men Norge er et langstrakt land, og effektene vil variere og utfordringene vil være forskjellige.

Høsten 2015 ble klimaavtalen underskrevet i Paris hvor 166 land har forpliktet seg til å redusere utslipp. I henhold til denne avtalen skal global oppvarming begrenses til to grader, og det skal jobbes for å klare 1,5 grader.

Norge og EU har allerede vedtatt at industri som omfattes av det felleseuropeiske kvotesystemet må kutte klimagassutslippene sine med 43 prosent innen 2030.

De globale klimautfordringene gir også noen muligheter innen grønn teknologi og næringsutvikling. Her er det et særlig potensial i Oppland med store naturgitte fortrinn.

3. Utviklingstrekk i opplands-samfunnet

3.1 Befolkningsutvikling og bosettings-mønstre

Skjev alderssammensetning

En stor utfordring for befolkningsutviklingen i Oppland er knyttet til skjev alderssammensetning og fraflytting. Oppland har lav befolkningsvekst sammenlignet med landet forøvrig. Den lave befolkningsveksten skyldes at vi har landets eldste befolkning, langvarig fødselsunderskudd og lav andel innvandrere.

Vi har også en lav andel personer i yrkesaktiv alder med høy kompetanse sammenlignet med landet. Det er variasjoner mellom regionene i fylket. Det er høyere andel eldre i nordlige deler av fylket enn i de sørlige. Utviklingen viser at den skjeve alderssammensetningen vil øke, og det blir stadig flere eldre sett i forhold til personer i yrkesaktiv alder.

I løpet av de neste 20 årene vil vi på sikt kunne få problemer med å finansiere videreføring av dagens velferdsordninger. Samtidig vil behovet for helse- og omsorgstjenester øke i tak med antallet eldre.

Innvandring

Vi har sett en jevn økning i innvandring til Oppland de siste 15 årene, men vi har en lavere andel innvandrere enn landet forøvrig. SSB forventer en vekst i befolkningen i Oppland som er rundt halvparten av den nasjonale veksten, med innvandring som den viktigste årsaken til veksten.

Fylket vil med stor sannsynlighet få økende innvandring som følge av den økende internasjonale migrasjonen. Det må være større vekt på hvordan vi kan bidra til at innvandrere kommer raskt i aktivitet. Det er viktig for fylket å sikre utdanning og arbeidsmuligheter for innvandrere.

Sentraliseringstendens, men bor spredt

Åtte av ti personer i Norge bor nå i tettbygde strøk. Etter andre verdenskrig var andelen bare 50 prosent. I Oppland bor 58 prosent i by eller tettsted. Likevel er Oppland, med unntak av Hedmark, det fylket i landet med mest spredtbygd bopettingsmønster.

Det er store lokale forskjeller i utbyggingsmønster for nye boliger selv om boligpreferansene er uavhengig av geografi. Boligmarkedet i distriktene preges av mangel på boliger i forhold til etterspørsel.

En utredning, gjennomført av Prognosesenteret i 2015, viser at det ikke er samsvare mellom boligbehov, boligpreferanser og boligbyggingen i kommunene. Ifølge utredningen har Oppland fylke tilstrekkelig eneboliger til å dekke framtidig behov, men har et underskudd på leiligheter og mindre eneboliger. Når befolkningsstrukturen og befolkningssammensetningen endres over tid, endres også boligbehovet.

Oppland er Norges største hyttefylke. Hytter brukes i større grad som hjem nummer to. Det er en økende trend at leiligheter i større grad benyttes som fritidsboliger.

3.2 Næringsliv og verdiskaping

Den nasjonale veksten har vært drevet av god vekst i fylker med oljerelatert virksomhet og forretningsmessig tjenesteyting. I perioden 2010 til 2014 har det vært i underkant av en prosent vekst i sysselsettingen i fylket og fem prosent nasjonalt. Etter kraftig fall i oljeprisen på slutten av 2015 har oljebransjen måtte nedbemanne kraftig, men for næringslivet i Oppland ser vi en bedre utvikling. Dette vises også ved at ledighetsratene i 2015 har økt nasjonalt og gått ned i Oppland. I november 2015 var arbeidsledigheten i Oppland 1,9 prosent.

35 prosent av arbeidsplassene i Oppland er i offentlig sektor, mens andelen nasjonalt er 30 prosent. Innenfor privat sektor er de tre største næringene varehandel, bygg og anlegg og industri. Førstnevnte har 13 prosent av arbeidsplassene, mens andelene ligger på rundt ni prosent for både industri og bygg og anlegg. Det er de samme næringene som er størst nasjonalt.

De største næringsstrukturelle forskjellene mellom Oppland og landet finner vi innenfor primærnæringer og tjenesteyting. Primærnæringene utgjør seks prosent av arbeidsplassene i Oppland og kun to prosent nasjonalt.

Oppland er et reiselivsfylke. Det er en større andel arbeidsplasser innen reiselivet i Oppland enn nasjonalt, mens bildet er motsatt innen øvrig personlig, forretningsmessig og finansiell tjenesteyting.

Det er regionale forskjeller i de næringsstrukturelle forholdene, og flere regioner bygger opp under sine næringsmessige fortrinn. Lillehammerregionen konsentrerer seg eksempelvis om arrangement og idrett. Gjøvikregionen satser på internasjonalisering og utvikling av industri, og det er et sterk og velfungerende industrielt miljø med god utvikling i regionen. De nordlige regionene har fortrinn innen reiseliv og her er også landbruket spesielt viktig. Landbruk og reiseliv er sammen og hver for seg viktige næringer i mange kommuner.

I Innlandsutvalgets rapport fra 2015 pekes det på det mulighetsrommet fylket har innenfor industri, bioøkonomi og videreutvikling av reiselivet. Oppland og Hedmark skal vedta en bioøkonomistrategi som vil peke ut hvilken retning vi skal gå innenfor den grønne næringsutviklinga.

Når det gjelder innovasjon, nyetableringer og FoU-virksomhet kommer Oppland dårlig ut i nasjonal sammenheng, men i Gjøvikregionen finnes forskningsintensive miljøer. Det er næringslivet som står for over halvparten av FoU-investeringene i fylket.

Innlandsutvalget peker på fylkets store fortrinn som nå må følges opp i samarbeid med Hedmark, slik at regionen på lang sikt kan oppnå et framtidsrettet og konkurransedyktig næringsliv med grønn profil og høyere verdiskaping.

3.3 Kompetanse

Kompetanse er en avgjørende faktor for positiv samfunnsutvikling. Kompetanse handler om formell kompetanse, realkompetanse, holdninger og ferdigheter.

Høyere utdanning

Andelen med høyere utdanning har økt de siste årene og det er store regionale variasjoner i fylket. Det er de største bykommunene som har størst andel innbyggere med høyere utdanning. Aller høyest utdanningsnivå har Lillehammer. Her har 38 prosent av befolkningen universitet- og/eller høyskoleutdanning. Lavest andel høyere utdannede er det i Nordre Land kommune og Sel kommune, med henholdsvis 17 og 18 prosent.

Kvinner har høyere utdanningsnivå enn menn i alle aldersgrupper bortsett fra i aldersgruppa 60 år og over. Høyest utdanning har kvinner mellom 25 og 39 år. Her har nesten halvparten av kvinnene fullført høyere utdanning.

Oppland har fremdeles et av de laveste utdanningsnivåene i landet for utdanning utover videregående skole. Hedmark er det eneste fylket som har lavere andel med høyere utdanning.

Antall studenter ved høgskolene har økt. Høgskolen i Lillehammer og Gjøvik har til sammen økt med 22 prosent siden 2009. Høgskolen i Gjøvik fusjonerte i 2016 med Norges teknisk- og naturvitenskapelige universitet, NTNU, og ble da Norge største universitet. Dette er et viktig miljø for kompetanseutvikling, innovasjon, næringsutvikling og samarbeid.

Elever ved Fagskolen Innlandet, foto John Hughes

Voksnes læring

Karriere Oppland skal øke kompetansenivået hos de voksne i fylket gjennom opplæring og karriereveiledning. Flere unge voksne under 25 år, som ikke har fullført og/eller bestått videregående opplæring, oppsøker karrieresentrene og får hjelp.

Voksne minoritetsspråklige som ønsker videregående opplæring øker. Bedre språkopplæring til voksne minoritetsspråklige er vesentlig. Det er behov for å sikre god og tilpasset opplæring til den økende andelen minoritetsspråklige, både ungdom og voksne.

Videregående opplæring

Per 1. oktober 2015 var det i alt 6707 elever i de videregående skolene i Oppland. Dette er 150 færre elever enn i 2013, og elevtallsutviklingen peker nedover i årene framover. Med færre elever i videregående opplæring, reduseres også rammetilskuddet fra staten. Omtrent 70 prosent av elevene som begynner i videregående opplæring i Oppland fullfører etter fem år. Det er tilsvarende tall som landsgjennomsnittet, og andelen elever som fullfører videregående har vært stabil de siste årene. Det er lavere gjennomføring innenfor fag- og yrkesopplæringen enn studieforberedende utdanningsprogram.

For å sikre flest mulig søkere til læreplass for opplæring ute i bedrift, er det avgjørende med god tilgang på læreplasser. Det er spesielt vanskelig å formidle elever ut i lære i offentlig sektor og det er her mangelen på læreplasser er størst. Det er et potensial for tettere samarbeid mellom næringsliv og videregående opplæring for å sikre samsvar mellom samfunnets behov og utdanningstilbud med tanke på yrkesfag.

Elever med lavt karaktersnitt fra ungdomstrinnet har betydelige større utfordringer med å fullføre videregående opplæring, enn elever med høyt karaktersnitt fra ungdomstrinnet.

Andelen minoritetsspråklige elever øker. Det har vært prøvd ut ulike tilpassede tiltak for at minoritetsspråklige elever skal ha så gode forutsetninger som mulig for å kunne gjennomføre videregående opplæring. Det er viktig med et bredt integreringsgrunnlag slik at minoritetsspråklige elever for et godt utgangspunkt for videre arbeid eller studier.

Det er viktig å få til tilstrekkelig tett oppfølging og flere målrettede tiltak slik at flere ungdommer gjennomfører videregående opplæring. Det er behov for flere læreplasser spesielt i offentlig sektor. Videre må sømløse overganger mellom ulike opplæringstilbud videreutvikles. Flere undersøkelser, for eksempel Ung data og fra Helsedirektoratet, viser at påvirkningsfaktorer for helse og levevaner henger sammen med påvirkningsfaktorer for læring og gjennomføring.

3.4 Natur- og kulturverdier

Oppland har flotte naturverdier. Dette er en viktig kvalitet for de som bor i fylket og for besøkende. Fylket har størst andel vernet areal i landet med sju nasjonalparker og omtrent 56 prosent av arealet i Oppland ligger mer enn 900 meter over havet.

I Oppland har vi gjennom folkehelseundersøkelsen ferske tall som viser at over 90 prosent har god tilgang til stier og turmuligheter både sommer og vinter. Dette gir unike muligheter for friluftsliv og turisme.

Fylket har også et rikt kulturliv og kommer høyt opp på den nasjonale kulturindeksen. Ulike deler av kulturlivet i fylket gjør seg bemerket både nasjonalt og internasjonalt. Områdene som særlig utpeker seg er audiovisuelle uttrykk som film, arrangement, kulturarv, litteratur og musikk. Reiseliv og kultur- og naturbasert næringsliv er viktige bærebjelker i flere regioner i Oppland. Dette er næringer som gir gode besøkstall og et tilbud til innbyggere og hyttefolk. De mange festivalene og arrangementene gir viktige bidrag i både nærings- og profileringsarbeidet for fylket.

Kultur er også en viktig integreringsarena for innvandrere, og det er viktig å legge til rette for at innvandrere kan ta i bruk og bruker de ulike kulturelle aktivitetene.

Fylket har en kulturarv som er av nasjonal historisk verdi. Antall besøkende i våre nasjonalparker øker. Matkulturen og den immaterielle kulturarven kan i enda større grad brukes og utvikles videre. Vi må sikre en god langsiktig balanse mellom bruk og vern for å sikre at utviklingen blir bærekraftig. Det er også viktig å jobbe for at arenaer fungerer fullt ut sett i lys av teknologisk og formmessig utvikling.

3.5 Samferdsel

Oppland er i stor grad et transittfylke for både personer og gods på veg og bane, med viktige nasjonale transportårer som E6, E16 og Dovrebanen samt andre viktige kommunikasjonslinjer som Rv4 og Gjøvikbanen. Byer og tettsteder i fylket er lite kompakte, noe som medfører mye transport og gjør det krevende å redusere klimagassutslipp og lokal forurensning fra privatbiler og andre kjøretøy.

Forventningene til et godt kollektivtilbud har blitt større de senere årene. Dette har påskyndet en god utvikling av rute-tilbudet, samt en forbedring av komfort og informasjon både for buss og tog. Utviklingen i antall bussreiser følger i hovedsak den totale utviklingen i antall reiser i Oppland. Det er reisevekst i byene Lillehammer og Gjøvik, mens i regiontrafikken varierer resultatene mer. Flere lokale rutetilbud er fjernet eller står i fare for å bli redusert. Fylkeskommunen er i førersetet for den fylkesinterne trafikken med buss, men er avhengig av statens jernbaneprioriteringer og det kommersielle busstilbudet når det kommer til fylkeskryssende trafikk og korresponderende buss- og togtilbud.

En stor andel av befolkningens reiser i Oppland gjøres med bil. Andelen som går, sykler eller reiser kollektivt er lav. Utfordringen er å få folk med reisebehov til å gå, sykle eller fylle bussene og togene. Samtidig må kollektivtilbudet gjøres mer miljøvennlig, tilgjengelig og effektivt. Oppland fylke har det fjerde lengste fylkesvegnettet i landet, og vedlikeholdsetterslepet på disse vegene ble i 2012 beregnet til 1500 millioner kroner. Det er behov for en økt vedlikeholdsinnsats for å redusere etterslepet.

Det er flere drepte og skadde i trafikken i Oppland per kjørte kilometer enn i landet som helhet. De fleste alvorlige ulykkene skjer på riksvegnettet, hvor trafikken er størst. Vi har imidlertid en sterkt nedadgående trend i antall drepte og skadde i trafikken i Oppland.

Digital infrastruktur er viktig hvis fylket skal kunne ta del i den teknologiske utviklingen. For å sikre at vi kan nyttiggjøre oss av digital infrastruktur er det viktig at bredbåndsutbyggingen ivaretas i hele fylket. Vi har fortsatt områder hvor bredbånd ikke er bygd ut i tilstrekkelig grad.

3.6 Klima og miljø

Klimaendringene er kritisk avhengig av hvor store de globale klimagassutslippene blir framover. Med reduserte klimagassutslipp vil klimaendringene bli betydelig mindre. Derfor er CO₂-reduksjon og klimatilpasning viktig.

Økt nedbørintensitet, med påfølgende overvanns- og flomproblematikk, peker seg ut til å bli den største endringen i Oppland. Men klimaendringer vil også få konsekvenser for enkeltarter av planter og dyr og for hele økosystemer. Generelt må vi forvente at et varmere klima gir mer intenst ekstremvær.

Den største klimautfordringen er økende utslipp av klimagasser fra land med voksende økonomier med stort forbruk av fossil energi, fossilt råstoff og mye bruk-og-kast. Samtidig som vi jobber for vekst i befolkningen og næringslivet i Oppland, må vi også jobbe for at denne veksten bidrar til så lave klimagassutslipp som mulig. Oppland skal bidra til å nå det nasjonale målet om å redusere utslippene med 30 prosent innen 2020 i forhold til nivået i 1990. Gjennom Regional plan for klima og energi for Oppland 2013-2024 skal fylkeskommunen være en pådriver for hele opplandssamfunnet.

3.7 Befolkningens trivsel, helse og livsstil

Helsetilstanden i Norge er svært god, men Norge ligger som nr. 11 i forventet levealder internasjonalt (FHI 2015). Det er store geografiske og sosiale forskjeller i forventet levealder. Oppland ligger litt lavere enn landsgjennomsnittet i forventet levealder for begge kjønn.

Norge rangeres som nummer fire på listen over verdens mest tilfredse nasjoner (World Happiness Report 2015). I Oppland skårer vi høyt på trivsel og trygghet. Her finner vi ingen forskjeller når det gjelder kjønn, geografi, alder, utdanning og inntekt (Østlandsforskning 2014). Dette er positive påvirkningsfaktorer på folkehelsen som vi må ta vare på.

Når det gjelder livsstil viser folkehelse- og levekårsundersøkelsen i Oppland at vi har en lavere andel som røyker og snuser daglig enn på landsbasis. Vi har et lavere inntak av frukt og grønt, og kun 25 prosent av den voksne befolkningen er fysisk aktive nok i forhold til Helsedirektoratets anbefaling. Oppland har en større andel med fedme og overvekt enn på landsbasis. På en rekke livsstilsområder ser vi klare sosioøkonomiske forskjeller. Desto høyere utdanning og inntekt desto bedre kosthold, mer fysisk aktivitet, mindre tobakk, mer deltagelse i aktiviteter, på møteplasser og i lag og foreninger (Østlandsforskning 2014).

Når det gjelder egenvurdert helse og tannhelse ser vi også store sosioøkonomiske forskjeller i Oppland. Når det gjelder ungdom er det mange som vurderer sin egen helse som god, og tannhelsestatusen har hatt en meget positiv utvikling hos barn og unge. Vi ser likevel en økning i psykiske plager og lidelser hos ungdom og på flere helse- og livsstilsrelaterte områder er sosioøkonomiske forskjeller også hos ungdom.

I en del ungdomsmiljøer har det å være sunn blitt «in». Samtidig ser vi et sterkere press på kropp, utseende og vellykkethet, spesielt hos ungdom. Ungdata viser at flertallet blant ungdom mener at det å ha bra utseende øker statusen mye eller litt. Samtidig viser også Ungdata at 51 prosent er misfornøyd med egen kropp. I den videregående skolen i Oppland er det flere som kjenner til dopingbruk og en stor andel oppgir at det er lett å skaffe seg dopingmidler hvis de ønsker det (Korus 2015). Dette er nye samfunnsutfordringer det blir viktig å møte med forebyggende arbeid.

Fordi Oppland har en høy andel eldre så har naturlig nok en større andel av befolkningen funksjonsnedsettelse. Å arbeide for universell utforming er derfor viktig. Når det gjelder livskvalitet skårer vi høyt i Oppland og de eldste har høyest grad av velvære til tross for at selvopplevd helse og funksjonsnivået er lavere.

Livsstil har stor innvirkning på befolkningens helse, og egenvurdert helse er en viktig indikator for sykkelighet og bruk av helsetjenester. En stor andel av lidelser og sykdommer som behandles på norske sykehus er livsstilsrelatert. Norge har som mål å redusere for tidlig død av hjerte- og karsykdommer, diabetes, kroniske lungesykdommer og kreft med 25 prosent innen 2025 (NCD rapporten 2014). Dette målet bør vi i Oppland bidra med å nå. Et godt forebyggende og helsefremmende arbeid lokalt, i kobling med gode og tilgjengelige helsetilbud regionalt vil være bærekraftig både helsemessig og samfunnsøkonomisk.

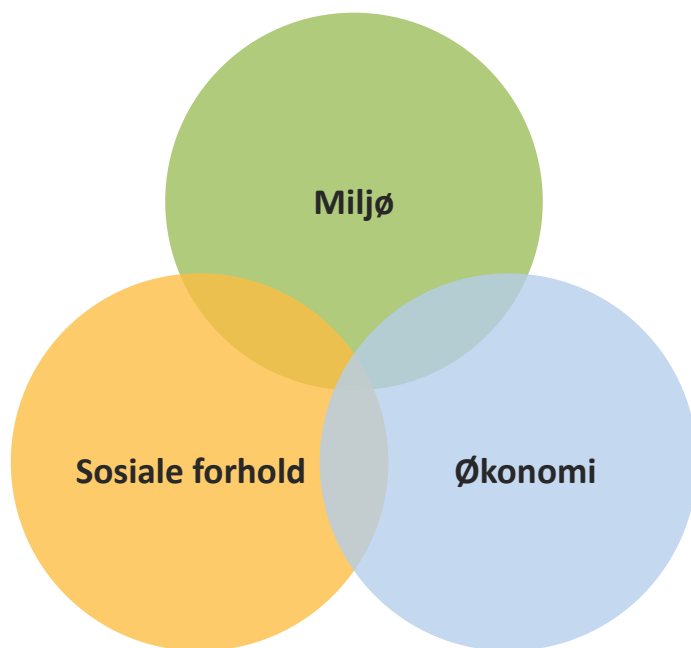

4. Prioriterte politikkområder for utvikling av Oppland

4.1 Ei grønn framtid for Oppland

Overordnet ambisjon for samfunnsutviklingen er mulighetene som ligger i ei grønn framtid. Dette skal prege de tre prioriterte politikkområdene næringsutvikling, kompetanse og samferdsel. Oppland skal legge større vekt på bærekraftig utvikling, slik at Oppland oppnår sine fastsatte mål.

Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge framtidige generasjoners muligheter til å dekke sine. Bærekraft vurderes ut fra både økonomiske, sosiale og miljømessige forhold. Bærekraftige handlinger skal bidra til en rettferdig, levedyktig og klimavennlig samfunnsutvikling.

Med bakgrunn i økt innvandring, behov for nye arbeidsplasser og sysselsetting, er det viktig at integrerings- utdannings og arbeidsmarkedstiltakene støtter opp om hverandre. Vi trenger å samordne virkemiddelbruk for å ta imot og integrere innvandrere på best mulig måte slik at de raskt kommer i enten utdanning eller arbeid. Det er viktig at fylket har god dialog med kommunene, utdanningsinstitusjonen og næringslivet om dette.

4.1.1 Næringsutvikling

– Et framtidsrettet og offensivt næringsliv med vekt på det grønne skiftet.

Det grønne skiftet er en tanke- og gjøremåte som retter seg mot å redusere klimautslipp og å utnytte ressursene bedre. Det er ikke lenger et spørsmål om det blir en energiomstilling, men når. Norge er i en omstilling fra å basere seg på det svarte karbonet til det grønne. God klimapolitikk og god næringspolitikk henger sammen. Klimautfordringene er ikke bare begrensende, men gir også store muligheter. Oppland har naturgitte forutsetninger for å utvikle flere grønne arbeidsplasser, forbedre ressursutnyttelsen og bidra med ny teknologi.

Oppland preges av små og mellomstore bedrifter som primært betjener et lokalt marked. Måltrettet innsats for økt verdiskaping og etablering av varige arbeidsplasser og robuste bedrifter med langsiktige eierinteresser er viktig. For å være konkurransedyktig i et høykostland er innovasjon, omstilling og kvalitet i produkter og tjenester avgjørende. For å lykkes med å tiltrekke seg et kunnskapsbasert næringsliv trengs en tilpasset og framtidsrettet næringspolitikk.

Innlandsutvalget har pekt på de mulighetene vi har med utgangspunkt i næringsstrukturen. Næringslivet i Oppland er i positiv utvikling blant annet på grunn av svak kronekurs. Dette er et godt utgangspunkt for å ta tak i de mulighetene vi ser for utvikling. Dette bør gjennomføres i samarbeid med de sterke fagmiljøene vi har innenfor kompetanse og industri.

En ambisjon for denne perioden er å bidra til flere arbeidsplasser i fylket. Det dreier seg fortrinnsvis om å få flere kompetanseintensive bedrifter til å etablere seg i regionen. Dette handler om å sikre tettere samarbeid mellom næringsliv, forskningsmiljø og offentlige aktører for å videreutvikle eksisterende næringsliv.

Innenfor blant annet skog- og jordbruk er det viktig å kunne videreforedle råstoffet vi har stor tilgang på spesielt med tanke på en grønnere næringsutvikling. Vi er også landets nest største matvareprodusent og landbruk har stor betydning for mange kommuner i Oppland. Grønne næringer er vekstnæringer basert på kunnskapsbasert produksjon og utnyttelse av biologiske ressurser for å skape produkter, prosesser og tjenester i et bærekraftig system. Grønne næringer omfatter både produksjon av fornybare biologiske ressurser, bruken av disse ressursene og reststrømmer.

Grønne næringer omfatter alle sektorer, blant annet jordbruk, skogbruk, fiske, reiseliv, næringsmiddelindustrien, treforedlingsindustrien, miljøteknologi, bygg og infrastruktur, energi og industri som tekstilindustrien, kjemisk industri, bioteknologi og logistikk. Oppland skal sammen med Hedmark arbeide for å bli landets ledende bioøkonomiregion.

Fylket har også et sterkt industrimiljø med tyngde i Gjøvikregionen. Det blir viktig å ivareta og videreutvikle de fortrinn som blant annet er pekt på i Innlandsutvalgets rapport.

Opplevelser i reiselivet må videreutvikles i tråd med ambisjonen om ei grønn framtid. Det skal legges vekt på et reiseliv som er klimavennlig med vekt på kortreist mat og klimavennlig transport. Oppland har unike natur og kulturkvaliteter som i større grad kan anvendes innen næringsutvikling. Det er viktig å prioritere et god samarbeid om en utvikling som ikke går på bekostning av vern.

Oppland er landets største hyttefylke og har et stort og økende antall fritidsinnbyggere. Bærekraftig hytte- og destinasjonsutvikling relatert til fritidsinnbyggere vil være et viktig utviklingsområde.

Fylket har et rikt kulturliv som kan integreres i reiselivet. Fylket har sterke fagmiljøer spesielt innen audiovisuelle uttrykk som film, arrangement, kulturarv, litteratur og musikk. Som landet største hyttefylke bør det også sees på muligheter for næringer relatert til fritidsinnbyggerne.

Fylkets befolkningssammensetning tilsier at vi har et potensiale og behov for å utvikle sterke miljø innen velferdsteknologi med utgangspunkt i de kompetansemiljøene vi har både på HiL og NTNU Gjøvik. Sistnevntes kompetansemiljø er videre et godt utgangspunkt for innovasjon og teknologiutvikling innen blant annet samfunnssikkerhet.

Befolkningen vår blir stadig mer sammensatt og mangfoldig og det er viktig å få utnyttet dette potensialet fullt ut. Gjennom å etablere tettere kontakt og kobling mellom tilflyttere, integreringsarenaer og næringslivet kan vi få økt sysselsetting og utvikle nye jobber.

Det må etableres tett samarbeid med næringslivet for å få bedre samsvar mellom behov for kompetanse og de utdanningsmulighetene som tilbys. Fylket har lav FoU intensitet og det vil være viktig å stimulere til økende bruk av FoU-miljøer både innen offentlig og privat virksomhet. Det bør legges stor vekt på å utvikle sterke næringsklynger hvor regionens næringsliv tar i bruk forskning, utvikling, innovasjon og kompetanse. Det er gode samarbeidsarenaer i fylket som kan være grunnlaget for etablering av flere næringsklynger.

NÆRINGSUTVIKLING

Prioriteringer i perioden 2016–2020:

- Flere arbeidsplasser i privat næringsliv og økt verdiskaping.
- Tiltrekke oss kompetanseintensive bedrifter.
- Tettere samarbeid mellom FoU-miljø, næringsliv og offentlige aktører.
- Videreutvikle eksisterende næringsliv.
- Bedre samsvar mellom samfunnets behov og utdanningstilbud i fylket.

Sammenheng med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

I nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging vektlegges bærekraftig areal- og samfunnsutvikling. I regional plan for verdiskaping vil klimaperspektivet være gjennomgående. En aktiv forvaltning av kultur og naturverdiene vil vektlegges. I den regionale planen er det et mål å bidra til et mer kompetanseintensivt næringsliv og økt innovasjonstakt gjennom tettere samarbeid mellom næringsliv, forskningsmiljøer og offentlige aktører.

4.1.2 Kompetanse

– Sammenhengende opplæringsløp med vekt på samarbeid, samordning og omstilling

Kompetanse er en avgjørende faktor i velferdsutviklingen i samfunnet, både for arbeids- og næringsliv og for den enkeltes personlige utvikling. Det er viktig at bedrifter og virksomheter får rekruttert kompetent arbeidskraft, og at alle får mulighet til å videreutvikle kompetansen sin gjennom opplæring og studier.

Et næringsliv med et riktig utdanningsnivå er mer innovativt og bedre rustet for vekst og omstilling. Et offensivt næringsliv er opptatt av nyskaping og utvikling. Det krever både entreprenørskap og gründerånd. Bedrifter som anvender ny kunnskap i produksjon av varer og tjenester er ofte pådrivere for forsknings- og utviklingsarbeid som gir positive ringvirkninger for hele samfunnet. Høy kvalitet på grunnskole og videregående opplæring er avgjørende for at ungdom skal ha et godt utgangspunkt for jobb og høyere utdanning. Opplæringen skal gi mestringsopplevelser, motivasjon og solide basiskunnskaper. Dette gir en god plattform for læring gjennom hele livet.

I Oppland er det fortsatt nødvendig å arbeide for å øke gjennomføringsgraden i videregående skole. Det er derfor viktig med et tettere samarbeid mellom grunnskole og videregående opplæring for å sikre tidlig innsats og for å få gode overganger mellom utdanningsnivåene. Det er også nødvendig å se på hvilke betingelser utenfor skolen som bør ivaretas for å sikre en økt gjennomføringsgrad.

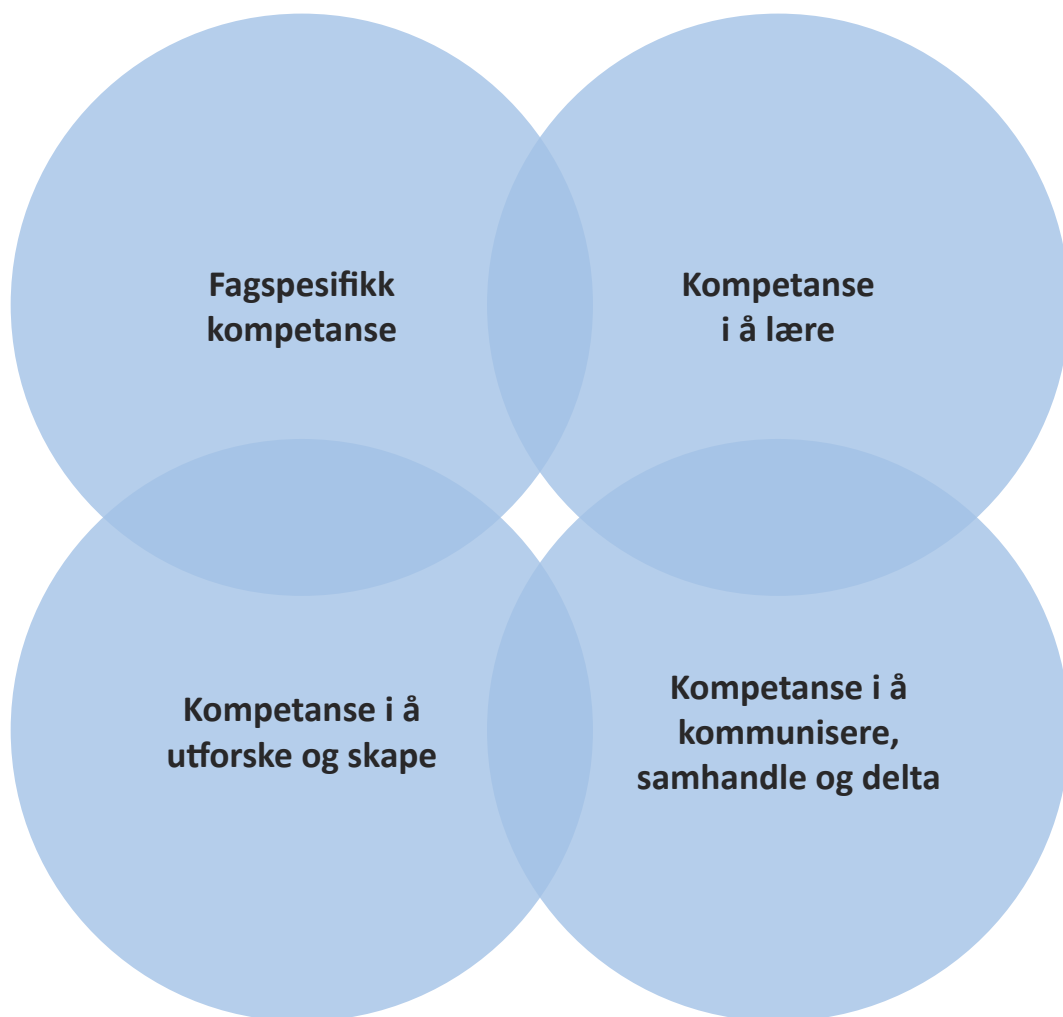
Behovet for godt samarbeid mellom kommunene og fylkeskommunen er viktig med tanke på fleksible løsninger for både språkopplæring og avklaring av hvilket kompetansenivå disse elevene har som utgangspunkt. Videre vil det være viktig med økt samarbeid med offentlige og private aktører for å sikre læreplaner, og dermed i større grad stimulere til at flere velger og fullfører en fagarbeiderutdanning.

Med det økende antallet innvandrere er det behov for å styrke kompetansen til innvandrere og sikre godkjenning av utdanning til de det gjelder. Språk- og samfunnsfagligkompetanse er det viktigste integreringsverktøyet og vi må stimulere flere innvandrere til å enten omgjøre eller bygge på kompetansen deres. Riktig utdanning i dialog med næringslivet er viktig når det gjelder muligheten til økt sysselsetting og bosetting i Oppland. I tillegg til kompetansetilførsel til innvandrere, har Oppland også behov for kompetanse om innvandrere slik at vi kan sikre et dynamisk arbeidsmarked og minske sosiale ulikheter.

Vi står overfor et teknologisk paradigmeskifte, og det er vanskelig å forutsi hva dette innebærer for framtidens kompetansebehov og arbeidsmuligheter. Det vil derfor være viktig å bidra til et samfunn som evner å omstille seg raskt. Dette vil være spesielt viktig for barn og unge siden det anslås at omtrent 60 prosent av framtidens yrker ikke eksisterer i dag. Vi må derfor se på hvilke muligheter vi har for å integrere dette i opplæring. De unge må større i større grad skape sin egen arbeidsplass. Derfor må kunnskap om entreprenørskap og gründervirksomhet settes på dagsorden i skolen.

For å videreutvikle og utvikle kompetanse innen grønn økonomi vil det være nødvendig å samarbeide mer med kompetansemiljøene både i og utenfor fylket.

For å møte utviklingen i arbeidslivet må fagopplæring og høyere utdanning utvikle kunnskapsarbeidere med relevant kompetanse. Det er viktig å investere i kunnskap som er vår viktigste ressurs.

KOMPETANSE

Prioriteringer i perioden 2016–2020:

- Se det helhetlige opplæringsløpet i sammenheng.
- Ruste opplandssamfunnet til å håndtere omstilling.
- Økt satsing på entreprenørskap og gründere.
- Utvikling av og samarbeid om riktig og nødvendig kompetanse for å legge til rette for det grønne skiftet.
- Det er behov for både kompetanse om innvandrere og kompetansetilførsel til innvandrere for å sikre et dynamisk arbeidsmarked og minske sosiale ulikheter.
- Tettere samarbeid med og mellom private og offentlige aktører for flere læreplasser.

Sammenheng med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

I nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging vektlegges at forskning, utdanning og kompetanse bidrar til framtidig næringsutvikling. I den regionale planen er det et mål å bidra til en mer framtidsrettet kompetanse. Helse og trivsel er vektlagt og dette følges opp gjennom rullering av regional plan for folkehelse.

4.1.3 Samferdsel

– Moderne, klimavennlige og effektive samferdselsløsninger fremmer attraktive bo- og arbeidsmarkedsregioner.

Reisetid og antall arbeidsplasser er avgjørende for å utvide arbeidsmarkedene. Tilrettelegging av en flerkjernet utvikling, som støtter opp under en videre utvikling av bo- og arbeidsmarkedsregionene, er sentralt. Det krever god mobilitet mellom regionene, som igjen forutsetter et effektivt transportsystem med høy kvalitet.

God infrastruktur med høy kvalitet og kapasitet, er viktig for samfunnsbygging og næringsutvikling i Oppland. Gode samferdselsårer sikrer utvidet markedstilgang, gir økte muligheter for reiselivsnæringen og styrker Oppland som hyttefylke.

Det er etablert gode samarbeidsarenaer for veg og jernbane, og et godt planverk gjennom Nasjonal transportplan (NTP). Erfaringene fra de siste NTP-prosessene, hvor vi samarbeider med Hedmark og Østlandssamarbeidet, viser at det er viktig å samles om felles innspill til NTP. De to fylkene har mange felles utfordringer, og Innlandet har fått god uttelling når det gjelder andelen av investeringer i siste NTP 2014 - 2023, blant annet gjennom utbygging av de nasjonale transportkorridorene.

Nasjonale mål om å få flere til å bruke kollektivtrafikk, sykkel eller beina, tillegges stor vekt i areal- og transportutviklingen i Oppland. Fylkeskommunen og andre samferdselsaktører må få nødvendige midler til å opprettholde og styrke kollektivtilbudet og finansiere infrastruktur. Aktørene må samarbeide for å lykkes med en helhetlig kollektivløsning.

Helhetlige løsninger for buss, bane og andre tilbud er nøkkelen til framtidig suksess for omlegging av transportfordelingen. Det er derfor vesentlig å ta mer helhetlige grep omkring samhandlingen om kollektivløsninger mellom aktørene. Utvikling av gode knutepunkter er avgjørende i et koordinert og effektivt kollektivnett av jernbane, ekspressbusser og fylkets egen kollektivtransport. Det er fortsatt behov for kontinuerlig satsing på jernbanestrekningene i Oppland. Gjennom utbyggingen av jernbanen vil knutepunktutvikling være viktig, og fylkeskommunen og vertskommunene vil være viktige samarbeidspartnere og delta i utbyggingen.

Det er behov for økt innsats for å redusere vedlikeholdsetterslepet på fylkesvegnettet. Ras og flom i Innlandet forårsaker upålitelighet spesielt for næringslivet. Upålitelighet er en av grunnene til at godstransport overføres fra bane til veg.

Kostnader knyttet til flomskader har de seneste årene gått på bekostning av planlagte vedlikeholds- og investeringstiltak.

Det er viktig å arbeide for å redusere klimagassutslipp og lokal forurensning fra privatbiler og andre kjøretøy. Vi må i større grad se på hvordan kollektivtilbudet skal være utformet i byene og distriktene for å dekke framtidens behov. Det er viktig med godt samarbeid om både kommunale og regionale planer som omhandler areal og transport for å få løftet betydningen av gåing, sykling og kollektivtransport. Dette skal også ivareta hensynet til økt tilgjengelighet og trafiksikkerhet og legge til rette for kombinerte reiser gjennom gode parkeringsløsninger for sykkel og bil ved knutepunktene.

Kommunikasjon innebærer også digital infrastruktur. Dette er en viktig forutsetning for god utvikling både innenfor næringsutvikling, kompetanse og omstilling. Det er fortsatt områder i fylket som ikke har et tilstrekkelig tilbud om digital infrastruktur. Fortsatt bredbåndsatsing er avgjørende for næringsliv, fritidssamfunnet og befolkningen generelt.

I arbeidet med kommende NTP vil det være viktig å sette gjenstående hovedforbindelser i Oppland og Hedmark på dagsorden. Det er gjort store investeringer på hovedvegnettet de senere årene. De delene som gjenstår vil være viktig å få oppgradert for å få full effekt av infrastrukturen i framtida. Dette gjelder både forbindelser inn og ut av fylkene og internt i fylkene.

Det er svært viktig at neste NTP legger opp til å fullføre gjennomføring av prioriterte tiltak, med andre ord sikre finansiering og gjennomføringskraft for prosjekter som allerede ligger inne i gjeldende NTP. Det må bygges videre på gjeldende prioriteringer, slik at de settes inn i en større sammenheng og bidrar til videre regional utvikling.

Fylkestingene i Hedmark og Oppland vedtok i april 2015 følgende felles innspill til prioriteringer i kommende NTP:

- «Lottorekka» Vegprosjektene som ligger inne i gjeldende NTP – Rv 4, E6, E16 og Rv 3/25 – Rv 3 fullføres raskere enn forutsatt i gjeldende NTP.
- E16 må inngå som en av to øst-/vestforbindelser.
- De viktige utlandsforbindelsene E16 og Rv2 må sikres statlige bevilgninger.
- InterCity-området, spesielt Dovrebanen – med dobbeltspor til Hamar innen 2024 og Lillehammer innen 2027. For å finansiere utbyggingen mener fylkestingene at strekningen må tas ut av NTP-rammen og prosjektfinansieres. Kapasitetsøkende tiltak for godstransport mellom Hamar og Lillehammer som inngår i en framtidig dobbeltspor-utbygging må på plass innen 2026.
- Kapasitetsøkende tiltak på Kongsvinger- og Gjøvikbanen må gjennomføres.
- Røros- og Solørbanen elektrifiseres og får full fjernstyring innen 2020.
- Tiltak på Dovrebanen nord – Lillehammer – Trondheim – som bidrar til økt kapasitet for gods- og persontog og redusert reisetid for persontogene.
- Forlengelse av Gjøvikbanen til Moelv vil øke kapasiteten for godstransporten.

SAMFERDSEL

Prioriteringer i perioden 2016–2020:

- Arbeide for redusert klimaavtrykk og lokal miljøbelastning fra transportsektoren gjennom redusert bilandel og busser med lavere utslipp.
- Tiltak for økt andel for kollektivtransporten, herunder bedre tilgjengelighet for alle brukergrupper.
- Bedre infrastruktur og kollektivtilbud i samarbeid med Hedmark for å skape en mer integrert bo- og arbeidsmarkedsregion rundt Mjøsa.
- Økt innsats på vedlikehold for å redusere etterslepet på fylkesvegnettet og gjøre dette bedre rustet til å takle flom og ekstremvær.
- Stort påtrykk og konstruktive innspill til regjeringen i samarbeid med Hedmark og Østlandssamarbeidet for å realisere viktige samferdselsprosjekter og følge opp vedtak i NTP.
- Fortsatt høyt trykk på fysiske og trafikantrattede trafiksikkerhetstiltak som opplæring og holdnings-skapende tiltak.
- Fortsatt innsats for å gi alle deler av fylket god tilgang til digital infrastruktur.

Sammenheng med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Prioriteringene er i tråd med de nasjonale forventningene til kommunal og regional planlegging hvor samordnet bolig, transport og arealplanlegging er vektlagt. Det er også vektlagt et framtidsrettet og miljøvennlig transportsystem.

4.2 Planarbeid i perioden

4.2.1 Prioriterte nye regionale planer

Næringsutvikling

Regional plan for verdiskaping

Det er viktig å samordne virkemiddelaktørene for felles innsats med utgangspunkt i de rapporter og det kunnskapsgrunnlag vi har om næringslivet og utviklingsmulighetene. Den regionale planen for verdiskaping anses derfor å være et relevant verktøy for å understøtte det videre arbeidet for å følge opp Innlandsutvalgets rapport og bioøkonomi-strategien som kommer. Videre er det et mål at planen skal bli et godt verktøy for tildeling av regionale utviklingsmidler.

Planarbeidet bør også gi svar på videreutvikling av næringsmuligheter relatert til fritidsinnbyggere. Videre bør planarbeidet vise miljøvennlig utvikling av fritidsområder, hytteutbygging og løsninger for bosetting i tråd med framtidige behov, samtidig som integreringsperspektivet blir ivaretatt.

Viktige samarbeidspartnere vil være Innovasjon Norge, HiL, NTNU, Nav, NHO, Fylkesmannen, Siva og kommunene.

Kompetanse

Regional plan for kompetanse

Planarbeidet vil vektlegge samarbeid for å sikre samsvar mellom bedriftenes behov for kompetanse og utdanningstilbud. Det vil også legges vekt på det helhetlige opplæringsløpet og tidlig innsats. Videre vil planarbeidet dreie seg om hvilke løsninger vi kan finne for fleksible utdanningstilbud og kompetanseving for innvandrere. Dette gjelder både unge og voksne.

I planarbeidet bør det også avklares hvilke kompetansemiljøer det er behov for å samarbeide med innenfor grønn økonomi og hvordan ivareta og integrere innvandrerbefolkningen i Oppland.

Samarbeidspartene er næringslivet, Nav, Fylkesmannen, NHO, Innovasjon Norge, IMDI, relevante forskningsmiljø, NTNU Gjøvik, HiL og kommunene.

Samferdsel

Regional plan for samferdsel

Det har ikke tidligere blitt utarbeidet en helhetlig plan for samferdsel. Hovedformålet med planen er å etablere en strategisk overbygning for å samordne Opplands ansvarsområder i en felles plan og å kunne se virkemidlene under de forskjellige samferdselsområdene i sammenheng. Videre oppsummere de viktigste prioriteringene og tiltakene som må gjøres i fylket og tilstøtende regioner for å løse dagens transportbehov og for å møte morgendagens utfordringer. Regional plan for samferdsel bør bygge på Oppland og Hedmarks felles innspill til Nasjonal transportplan og legge grunnlaget for en kontinuerlig samordnet regional politikk som styrker Innlandet og legger til rette for vekst og utvikling.

Bakteppet er hvordan landsdelen kan utvikles som en mer attraktiv region hvor det legges til rette for ønsket vekst og utvikling og sette fokus på hva som må løses av utfordringer for å få et samlet transporttilbud som oppleves som effektivt, sikkert og miljøvennlig. Planarbeidet vil derfor legge vekt på å sette alle elementene i samferdsel i system. Det vil også legges vekt på å finne fram til mer helhetlig og sammenhengende løsninger for buss, bane og veg. Det er viktig å se infrastruktur og samferdsel i sammenheng med tilrettelegging for blant annet næringslivet, fritidsinnbyggeren og innvandrers behov. Planarbeidet må ta utgangspunkt i at framtidens samferdselssystem i større grad skal være bærekraftig og ha et grønt fotavtrykk.

I planarbeidet er det viktig med bred involvering, Statens vegvesen er en naturlig samarbeidspartner på alle nivåer i dette arbeidet. Samarbeidspartene vil være NSB, Jernbaneverket, kommersielle busstilbud, Statens vegvesen, Avinor og kommunene.

Strategisk kollektivplan for Oppland

Gjeldende plan bygger på de overordnede målene velferd, miljø og regional utvikling. Dette er fortsatt viktige mål, men klima og miljø er blitt enda mer sentralt og planarbeidet må derfor omhandle tydelige retninger innen dette området, samt en overordnet plan for gjennomføring av nye anbudsutlysninger med kunde- og markedsfokus. Det er viktig å videreføre samarbeidet for et godt kollektivtilbud med tilgrensende fylkeskommuner, spesielt Hedmark fylkeskommune i Mjøsområdet, samt Staten for utvikling av jernbanetilbudet.

Strategisk kollektivplan vil bli tatt inn som en del av regional plan for samferdsel.

4.2.2 Rullering av planer

Klima og miljø

Rullering av Regional plan for klima og energi 2013–2024

Klima og miljø er overordnet føring for andre politikkområder og det er behov for å rullere planen for å sikre et oppdatert kunnskapsgrunnlag og ivareta de endringer som har oppstått i planperioden. Det innebærer blant annet mer vekt på klimatilpasning.

Aktuelle samarbeidsparter er Fylkesmannen og øvrig regional stat, kommuner, FOU-miljøer, næringsliv og organisasjoner.

Folkehelse

Rullering av Regional plan for folkehelse 2012–2016

Siden forrige regionale plan for folkehelse ble laget har ny folkehelselov kommet, og vi har både fra folkehelse- og levekårsundersøkelsen og Ungdata-undersøkelsen fått mye ny kunnskap om befolkningens helse og påvirkningsfaktorer.

Skolen reproducerer fortsatt i stor grad sosiale ulikheter i læring. En kobling mellom folkehelsearbeidet generelt og utjevning av sosiale helseforskjeller spesielt vil være egnet å koble sammen med arbeidet for å øke gjennomføringsgraden i videregående skole. Det vil være viktig å vektlegge psykisk helse blant barn og unge.

Aktuelle samarbeidspartnere er Forskningsmiljø, Nav, Fylkesmannen, KS, IMDI, kommuner, organisasjoner.

4.2.3 Status gjeldende planer og strategier

Fylkesdelplaner og regionale planer vedtatt etter PBL	Status/kommentar
Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland 2016–2026	Erstatter fylkesdelplan for senterstruktur og handel. Sendt på off. høring okt. 2015 med mål om vedtak juni 2016
Regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap 2014–2017. Fylkeskommunen, Fylkesmannen, kommunene	Vedtatt 2014. Rulleres i perioden
Regional plan for Rondane og Sølknletten	Statlig initiert plan for villreinområdene. Vedtatt 2013
Regional plan for Ottadalsområdet	Statlig initiert plan for villreinområdene. Vedtatt april 2016
Regional plan for Hadeland 2015–2021	Vedtatt februar 2015
Regionale vannforvaltningsplaner og tiltaks-program 2016–2021 – Vestviken – Glomma	Statlig initierte planer ihht EU-direktiv. Vedtatt i Ft 2015, sentral godkjenning i KLD forventes sommer 2016
Regional plan for Dovrefjellområdet	Statlig initiert plan for villreinområdene. 2. gangs høring /off. ettersyn. Vedtas 2016
Regional plan for Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag	Sendes på høring sommer 2017. Vedtas av FT i løpet av 2017

Andre planer og strategier (ikke etter PBL)	Status/kommentar
Skog- og trestrategi for Hedmark og Oppland 2013–2016	Innarbeides i bioøkonomistategien
Reiselivsstrategi for Oppland 2012	Kan eventuelt inngå i Regional plan for verdiskaping
Handlingsprogram for fylkesveger i Oppland 2014–2017	Rulleres i perioden
Jordvernstrategi for Oppland (2007)	Nasjonal jordvernstrategi som godt grunnlag for rulling i inneværende periode
FoU-strategi for Hedmark og Oppland 2013–2016	Rulleres i inneværende periode
Handlingsplan for trafiksikkerhet (FTU) 2014–2017	Rulleres i perioden
Strategisk kollektivplan for Oppland 2011–2015	inngår i Regional plan for samferdsel
Strategiplan for videregående opplæring 2013–2016	Strategiplan for videregående opplæring 2013–2016
Bibliotekplan for Oppland	
Politikk for det flerkulturelle Oppland 2008	Utarbeides Strategi for et inkluderende Oppland i perioden
Kulturstrategi for Oppland	Utarbeidet, vedtatt vår 2016
Strategiplan for kulturnæringer og kulturbaser-te næringer 2011–2015	Ikke utarbeidet, perspektivet innarbeides i Regional plan for verdiskaping
Strategiplan for idrett (2012) med Handlingsplan for store idrettsanlegg 2015–2018	Rulleres i perioden
Ung i Oppland - ungdomspolitik for Oppland 2012–2015	Rulleres i perioden
Internasjonal strategi 2012–2015	Rulleres i perioden
Kulturarvstrategi for Oppland 2015–2020. Fagmelding for prioriterte kulturminner, kulturmiljø og kulturhistoriske landskap utarbeides 2016–2017.	Utarbeidet og vedtatt
Bygningsvernstrategi	Utarbeidet 2013
ATP-strategi for Mjøsområdet	Utarbeides i perioden

OPPLAND
fylkeskommune

